

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., po — pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 15. junija 1894.

Politiški oddelek.

Jezikovno vprašanje

je gotovo jedno najvažnejših vprašanj v naši državi, rekli bi, da je v praktičnem oziru najvažnejše vprašanje. Važnost tega vprašanja že to dokazuje, da je od začetka ustavnega življenja neprestano na dnevnem redu. Druga vprašanja pridejo, pa zopet preidejo, ali vsaj za dalje časa potihnejo, ali jezikovno vprašanje se pa niti za jeden mesec ne da potisniti nazaj. Praktične potrebe je silijo vedno v prvo vrsto političnih vprašanj. Res, da so celo po Slovenskem ljudje, ki bi jezikovnemu vprašanju radi vzeli mnogo važnosti, ali naposled se pa morajo sami prepričati, da vsak njih trud v tem oziru je popolnoma zastonj, in radi ali neradi se sami začno tudi baviti s tem vprašanjem.

Koalicijska vlada je pač tudi mislila, da se bode dalo to vprašanje odložiti za nekaj let. Kakor kaže, se to ne bode dalo.

Več stvari, ki se tičejo jezikovnega vprašanja, je že morala rešiti koalicijska vlada. Mej drugim se je morala pečati z vprašanjem o jeziku, v katerem smejo oziroma morajo dopisovati koroške slovenske občine s slovenskimi občinami. To vprašanje je koalicijska vlada rešila nam v korist, kakor se sploh koalicijska vlada naravnost nasprotna nam Slovencem ne kaže, kadar gre za malenkosti. To je tudi lahko umljivo. Naši slovenski poslanci imajo v koaliciji važno mesto. Ko bi izstopili slovenski poslanci iz koalicije, pa se zdobi, ker bi konservativni klub po tem razpal. Brez konservativnega kluba pa koalicija ni mogoča, ker Poljaki ne mislijo ostati v zvezi, v kateri bi bili samo Nemci in če bi zlasti vanjo pristopili nemški nacijonalci. Sicer so pa tudi višji odločilni krogi proti temu, da bi nemški nacijonalci postali vladna stranka, ker je njih avstrijski patrijotizem precej dvomljiv.

Koalicijska vlada je priznala, da imajo slovenske občine na Koroškem pravico slovenski dopisovati oblastvom.

Za koroške občine je ta odločba velike važnosti kajti z zahtevanjem nemških dopisov so politični uradi hoteli prisiliti slovenske občine, da nemški uradujejo. Če bi namreč dopisovanje z uradi ne bilo dovoljeno slovensko, je občina tako rekoč prisiljena polovico svojega uradovanja opravljati v nemščini. S tem se je hotelo dokazati potrebo nemščine na Koroškem. Vsakdo, ki bi hotel kdaj postati župan ali občinski svetnik, bi moral znati dobro nemški, ako bi ne hotel biti popolnoma odvisen od svojega občinskega tajnika. Stvar bi bila gotovo vplivala tudi na šole, kajti če bi ljudje videli, da se brez znanja nemščine izhajati ne more, bi se potegovali povsod le za nemške šole, katerim bi bil torej njih obstanek zagotovljen.

Reči moramo, da je odločba le polovičarska. Poganjati se je nam še za to, da državni in deželni uradi tudi morajo občinam slovenski dopisovati, če to zahtevajo. Dokler se ta pravica nam ne prizna, Slovenci ne smemo in ne moremo mirovati. Pa še v družih taci malenkostih se sedanja vlada mora baviti z narodnim vprašanjem, če tudi nerada.

Kaže se pa, da baš pod koalicijsko vlado še pride na vrsto jezikovno vprašanje v večji meri, ako bodo le parlamentarna dela tako daleč napredovala. Vlada se je celo izjavila, da je pripravljena priti s svojimi predlogi, ako bode le parlament z deli dovolj hitro napredoval. Stvar je zatorej v prvi vrsti odvisna od parlamenta.

Odsek sedaj pretresa nov civilnopravdni red. V tem odseku je Mladočeh dr. Dyk omenil, da je želeli, da bi se s tem zakonom rešilo tudi jezikovno vprašanje pri sodiščih. In on zatorej obžaluje, da se je vlada izognila temu vprašanju s tem, da v predloženi načrt zakona ni vsprejela določeb, v kakem jeziku se naj vložijo prošnje pri sodiščih in v kakem jeziku se naj razpravlja. Na to je odgovoril poročevalec dr. Baerenreither, da stvar ne spada v pravdni red. Potrebno bode, da se zakonom, ki so sedaj v odseku v obravnavi, priloži še izvršilni zakon, potem zakon, ki nov civilnopravdni red spravi v soglasje z obstoječo sodno inštrukcijo. V enem teh zakonov se bode rešilo

jezikovno vprašanje. V Nemčiji se je jezikovno vprašanje rešilo tudi v sodni inštrukciji.

Pravosodni minister se je izjavil, da se vjema s poročevalčevim mnenjem. Stvar se bode vsekako morala rešiti. Nikakor se pa ne bode kaj premenilo na sedanjih pravicah strank, posluževati se v deželi navadnega jezika pri sodišču. Moravan Fanderlik je pa izjavil misel, da naj bi se predložil o tem poseben načrt zakona.

Te izjave v odseku, v katerem je naše slovensko stališče v kratkem zagovarjal tudi poslanec gospod pl. Globočnik, so velikega pomena in kažejo, da se bode morda še sedanji državni zbor bavil z jezikovnim vprašanjem. Pomenljivo se nam zdi, da sta dva češka posl. dr. Dyk in Fanderlik priznala, da stvar spada v državni zbor, ker sicer bi ne bil prvi zahteval, da se v državni zakon vsprejme jezikovna določba in poslednji se izrekel za potrebo posebnega državnega zakona v tem oziru. Dosedaj so baš Čehi delali največje ovire postavnemu vrejenju jezikovnih razmer. Ko je pred leti stvar bila prišla pred državni zbor, se baš zaradi Čehov ni mogla rešiti. Naglašali so, da stvar spada v deželne zборе. Vsled tega propali so vsi stavljeni predlogi. Konservativci se še niso mogli sporazumeti za kak konkreten predlog.

Velikega upanja tudi mi sedaj ne gojimo. Vsekako je pa potrebno, da slovenski poslanci računajo s tem, da utegne jezikovno vprašanje priti na dnevni red, da bodo poprej jasni o vsem, kar je nam potrebno v tem oziru.

Sicer tukaj gre le za jezikovna raba pri sodiščih, ali stvar ima važnost menda tudi v drugem oziru. Po uredbi jezikovnega vprašanja pri sodiščih se uredi stvar tudi pri družih uradih. Tedaj tukaj gre za nekak temelj vsej stvari. Zaradi tega moramo vso stvar dobro preudariti in se zanjo dobro pripraviti. Levica in vlada sta že stvar precej proučili, kar že moremo iz tega sklepati, da sta poročevalec in minister tako nekako točno odgovarjala. Ako se o kaki stvari poprej nič ne posvetuje, se navadno jako dvoumno odgovarja, ker je treba v vsakem oziru pustiti prosto roko, dokler se ne zasliši mnenja somišljenikov. Bärnreither in grof Schönborn sta pa morala mnenje svojih somišljenikov že dobro poznati. Zato je potrebno, da bodo naši poslanci o pravem času na jasnem. Napako, ki bi jo sedaj storili, ne bi se dala lahko več popraviti. Stopiti pa morajo tudi v zvezo z drugimi Slovani, ker le tako je mogoče, da se stvar ugodno reši za vse narodnosti, ne pa samo za Nemce.

Politični pregled.

Nemški nacijonalci so imeli shod v Gradcu, da so tožili, kaka krivica bi se jim zgodila, ako bi se osnovala slovenska gimnazija v Celji. Gospoda so se pri tej priliki jako jezili tudi čez koalicijo, in zahtevali, da naj nemški poslanci izstopijo iz koalicije. Pri tem zborovanju je bil tudi nemški liberalec grof Stürgh, ki je koalicijo zagovarjal in obžaloval, da niso vsi štajerski in koroški poslanci pri nji. On je tudi zoper slovenske paralelke v Celji, ali v posebno slovensko

gimnazijo bi pa že privolil, če tudi nerad. Nekateri govorniki so zelo v strašnih barvah slikali, kaka nevarnost preti od Slovencev Nemcem celo na gorenjem Štajerskem. Res, kar smiliti se je mora o to zatirano nemštvo vsakemu, kdor je slišal te govore. Najbolj se je na tem shodu odlikoval Foregger, ki je celo o zgodovinskih pravicah govoril, ki jih imajo Nemci v Celji. Kdo ve, če se dr. Foregger naposled še ne ogreje za češko državno pravo, ki se tudi opira na zgodovino.

Napisi v Pragi. — Češko namestništvo je baje poslalo praškemu magistratu noto, v kateri očita praški občini, da zanemarja svoj dolžnosti. Zaradi uličnih napisov dela mestni zastop toliko hrupa, za preskrbljenje dobre pitne vode pa nič ne stori. Namestništvo je zapretilo, da se praška občina dene pod sekvester ako ne bode drugače postopala. Ta odločen opomin ne ostane brez uspeha. Mestni svet je odklonil te dni prekrščenje ulic. Mladočehi se namreč boje, da ne bi razpustila vlada mestnega zastopa. Posebno bi jim bilo neljubo, ko bi bil mestni zbor te dni razpuščen, ko župana ni doma in opravlja županske posle podžupan Podlipny. Namestništvo baje že išče priložnosti, da mestni zastop praški razpusti. Pri novih volitvah bi pa Mladočehi morda zgubili kaj mandatov, vsaj vlada to upa.

Ogri imajo zopet novo ministerstvo, ali prav za prav je prejšnje prenovljeno. Hedervary nove vlade ni mogel sestaviti, ker mu je liberalna stranka delala ovire. Zato je Wekerle zopet imenovan ministerskim predsednikom. Večina starih ministrov je ostala. Odstopili so le Tisza, namesto katerega je bivšega ministra vnanjih stvari sin Julij Andrassy imenovan ministrom pri kraljevem dvoru, Csaky, namesto katerega je učnim ministrom imenovan profesor fizike na ogerski tehniki Eötves, in pa minister Bethlen, kateremu še niso dobili definitivnega naslednika. Začasno bode poljedelsko ministerstvo vodil Fejervary. Bethlen je odstopil, ker je on bil za Khuena Hedervaryja in zato ni hotel ostati, ko se banu ni posrečilo sestaviti nove vlade. Novo ministerstvo je skoro še bolj liberalno, nego je bilo prejšnje, in bode skušalo prodreti s civilnim zakonom.

Ogersko ministerstvo v zbornici poslancev. — V torek se je predstavilo novo ogersko ministerstvo v zbornici poslancev. Wekerle je razložil povod poslednji ministerski krizi in pristavil, da se bode nova vlada držala popolnoma programa prejšnje vlade. Naglašal je, da je pooblaščen izjaviti, da se krona popolnoma vjema z vlado o potrebi reforme ženitvenega zakona in je torej tudi želi. On zatorej pričakuje, da se gospodska zbornica sedaj uda. Nova vlada se po Wekerlovi izjavi obrača do liberalne stranke, da jo podpira, do opozicije pa, da jo nepristransko sodi. Večina zbornice poslancev je novo vlado navdušeno pozdravljala. Seveda se ne ve, kak vsprejem najde nova vlada v gospodski zbornici. Marsikaj pa kaže, da se jej magnatje ne bodo več tako upirali, nego so se pred prenovljenjem ministerstva, ki je jasno, da ima zaupanje krone

Khuen Hedervary ostane še nadalje ban hrvaški, ko se ni mogel popeti do ogerskega ministerstega predsedništva. Vedno jasneje pa postaje, da povod poslednji krizi in po poklicanju bana, da sestavi novo vlado, ni bilo predloga o civilnem zakonu. Wekerle je bil že zaradi premehkega postopanja ob Košutovi smrti zgubil precej zaupanja, poleg tega je pa bivši ministerski predsednik Tisza intrigoval proti njemu. Tiszo jezi, da je on odstranjen in skoro pozabljen. Wekerle je prišel tako do veljave pri liberalni stranki, da se za Tiszo nikdo več ne zmeni. Zato je pa Tisza delal proti njemu in za bana hrvaškega, katerega soproga je v sorodu ž njim. Minister Ludovik Tisza je na Dunaju opozoril na bana, da je pravi mož, ki bode naredil konec košutovstvu. Liberalna stranka se pa ni hotela ukloniti Tiszovi volji in se je le še bolj oprijela Wekerla. Ban se je moral povrniti v Zagreb, ko je videl, da na Ogerskem ni mogoč.